

رفتار اطلاع‌یابی محققان مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی شهر تهران

عاطفه اسدی اربابی
کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی
at2002ir81@yahoo.com

مقدمه

افزایش روز افزون اطلاعات علمی و گسترش زمینه‌های تحقیقاتی در علوم مختلف از جمله علوم پزشکی، سیمای تولید و انتقال اطلاعات را دگرگون کرده است. حجم زیاد و تنوع منابع اطلاعاتی موجب تحول در نظام‌های اطلاع‌رسانی و بازیابی اطلاعات در عصر حاضر شده است.

این اطلاعات در قالب منابع مختلف زمانی مفید و مؤثر خواهند بود که محققان و پژوهشگران بتوانند به صورت گزینشی و اختصاصی به آن‌ها دست یابند. جامعه علوم پزشکی با توجه به نقش مهم خود در زمینه ارتقاء زیرساخت‌های اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی جامعه لازم است به صورت حرفه‌ای و تخصصی به بهره‌گیری از منابع علمی بپردازد. (قاسمی ۱۳۸۲)

در این زمینه پزشکان و محققان علوم پزشکی با توجه به حساسیت شغلی و مسئولیت خطیر خود در امر حل مسائل بهداشتی و درمانی جامعه، نیازمند دسترسی سریع و آسان به منابع روزآمد و معتبر می‌باشند. اهمیت دسترسی پزشکان به اطلاعات مورد نیاز باعث مطالعات بسیاری در این زمینه شده است. اما در کشورهای در حال توسعه مطالعات در این زمینه اندک است. (یرم اسمیت ۱۹۹۰)

شپه‌شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

بیان مسأله

هر روزه منابع علمی جدیدی در حوزه های علوم پزشکی در قالب کتاب، مقاله، تک نگاهت و گزارش های تحقیقاتی به صورت چاپی و الکترونیکی تولید می شوند.

با توجه به کوتاه بودن عمر مفید این اطلاعات، لازم است پژوهشگران و متخصصان علوم پزشکی برای روزآمد سازی اطلاعات خود و موفقیت در امر پژوهش، حل مسائل درمانی و ارائه خدمات کارآمد و مفید به جامعه، از آخرین پیشرفت ها و تحولات در زمینه تخصصی خود اطلاع یابند و خود را با پیشرفت های جهان همگام سازند.

پژوهش در مورد رفتار اطلاع‌یابی و شیوه های دسترسی محققان و پژوهشگران به نیازهای اطلاعاتی، علاوه بر نشان دادن مشکلات و چالش ها، می تواند به ارائه راه حل های مناسب و مطلوب جهت بهینه سازی روش ها و رفتارهای اطلاع‌یابی کمک کند.

از آنجائیکه محققان مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی در راستای تحقیقات خود در پی یافتن راه حل های جدید برای رفع مسائل بهداشتی و درمانی کشور هستند و یکی از تولید کنندگان اصلی اطلاعات علوم پزشکی در کشور محسوب می شوند، و از طرفی محققان مراکز غیر وابسته به دانشگاه ها از امکانات کتابخانه ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاه ها بی بهره اند، این پژوهش در پی آن است که نحوه دستیابی این محققان و مجراهای دسترسی آنان به اطلاعات را بررسی کند و به شناسایی اهداف و انگیزه های این افراد از جستجو و بازیابی اطلاعات و بررسی مشکلات آنان و ارائه پیشنهاداتی برای رفع این مسائل بپردازد.

همچنین وجود رابطه میان درجه علمی محققان و رفتار اطلاع‌یابی آنان مورد بررسی قرار می گیرد

اهمیت پژوهش

محققان علوم پزشکی نقش به سزایی در ارائه طرح های پژوهشی در سطح ملی و تولید اطلاعات علمی دارند و بسیاری از آنان به فعالیت های آموزشی، درمانی و اجرایی نیز می پردازند.

بنابر این شناخت نیازها، اهداف و انگیزه های آنان در کسب اطلاعات و مشکلات و مسائلی که بر سر راهشان وجود دارد، می تواند به بهبود و اصلاح شیوه های اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مناسب به مراکز تحقیقاتی کمک کند و بستری مناسب برای ایجاد سیستم های پویای اطلاع‌رسانی بهداشتی در سطح کشور باشد.

اهداف پژوهش

این پژوهش با هدف آرمایی ارتقای سطح اطلاع‌رسانی پزشکی در مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی کشور، به بررسی اهداف و انگیزه های محققان مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی از فعالیت های اطلاع‌یابی، تعیین منابع مورد استفاده و مجراهای اطلاع‌یابی آنان، شناسایی مسائل مشکلات محققان برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز و همچنین تعیین ارتباط بین مدرک تحصیلی محققان و رفتار اطلاع‌یابی آنان پرداخته شده است.

فرضیه و سوالات پژوهش

فرضیه: بین مدرک تحصیلی محققان مراکز تحقیقات علوم پزشکی و رفتار اطلاع‌یابی آنان، رابطه معنی داری وجود دارد.

سوالات پژوهش:

۱. اهداف و انگیزه های محققان مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی از فعالیت های اطلاع‌یابی چیست؟
۲. این محققان از چه منابع و مجراهایی برای دستیابی به اطلاعات استفاده می کنند؟
۳. این افراد برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز، با چه مشکلاتی مواجه هستند؟
۴. چه رابطه ای بین مدرک تحصیلی این محققان با نحوه اطلاع‌یابی آنان وجود دارد؟

تعریف مفاهیم

۱) رفتار اطلاع‌یابی:

شامل جنبه های مختلفی مانند انگیزه ها و اهداف جستجوی اطلاعات، ماهیت و نوع اطلاعات مورد جستجو، روش ها و ابزارهای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز می باشد (نیاش، ۱۳۷۸)

۲) مجراهای اطلاع‌یابی:

مجراهای رسمی: شامل کتاب، مقاله، تک نگاهت، چکیده نامه ها و نمایه نامه ها و سایر منابع چاپی و الکترونیکی (اینترنت و پایگاه های اطلاعاتی)

۳) مجراهای غیررسمی:

شرکت در سخنرانی ها و کنفرانس ها، گفتگو با متخصصان و تجربیات شخصی.

پیشینه پژوهش

تا کنون بررسی های متعددی در مورد ویژگی های کاربران کتابخانه ها، نیازهای اطلاعاتی آنان و روش های اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی آنان انجام شده است. سابقه این مطالعات به سال ۱۹۲۰ برمی گردد و در اواخر دهه ۴۰ پس از پایان جنگ جهانی سرعت بیشتری یافت.

بیشترین مطالعات در مورد نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان بین سال های ۱۹۴۸ تا ۱۹۶۵ متمرکز بود. و بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی پژوهشگران از دهه ۶۰ به طور مستمر ادامه یافت. (ویلسون^۲، ۲۰۰۰)

گرفشایم، فرانکلین و کانینگهام^۴ (۱۹۸۷) بر روی نحوه اطلاع‌یابی دانشمندان علوم بیوتکنولوژی و منابع اطلاعاتی مورد نیاز آنان در ۹ مرکز تحقیقاتی منطقه جنوب شرق آمریکا مطالعه کردند. نتایج نشان داد که نشریات ادواری، مشورت با همکاران و تجربیات حرفه ای شخصی مهمترین منابع در رفع نیازهای اطلاعاتی افراد بوده و دارا بودن کامپیوتر شخصی بر روش ها و رفتار اطلاع‌یابی این محققان تأثیر زیادی داشته است.

پرم اسمیت (۱۹۹۰) در مورد نیازهای اطلاعاتی دانشمندان علوم پزشکی تایلند و کشورهای در حال توسعه تحقیق کرد و به این نتیجه رسید که رفتارهای اطلاع‌یابی محققان علوم پزشکی در کشورهای در حال رشد با محققان کشورهای توسعه یافته متفاوت است.

رضایی شریف آبادی (۱۹۹۶) در استرالیا تحقیقی در مورد تأثیر اینترنت بر فعالیت های تحقیقاتی و رفتارهای ارتباطی و اطلاع‌یابی روانشناسان دانشکده های روانشناسی استرالیا انجام داد. وی به این نتیجه رسید که فعالیت های تحقیقی این افراد با دسترسی به اینترنت و پایگاه های اطلاعاتی پیوسته تحت تأثیر قرار گرفته است.

کورتیس، ولر و هورد^۴ (۱۹۹۷)، طی پژوهشی به بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی علوم بهداشتی (پزشکی، پرستاری و داروسازی) دانشگاه ایلینویز، با تأکید بر استفاده آنان از فن آوری های جدید اطلاعاتی پرداختند. این تحقیق در ادامه پژوهش دیگری که در سال ۱۹۹۱ بر روی همین گروه در مورد استفاده آنان از منابع چاپی و الکترونیکی انجام شده بود، صورت گرفت. آنان نتیجه گرفتند که روند استفاده از ایندکس مدیکوس چاپی تغییر کرده و از بین ۵ نوع مختلف چاپی و الکترونیکی آن، بیشترین استفاده از نوع "GratefulMed" بوده است. این افراد علاوه بر MEDLINE، از بسیاری از پایگاه های دیگر نیز برای رفع نیازهای اطلاعاتی استفاده می کردند.

اوون و فنگ^۵ (۲۰۰۲) رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی دانشگاه کالیفرنیا در موضوع پزشکی غربستنی را مورد مطالعه قرار دادند. این افراد از طریق جستجو در وب، مشورت با همکاران و مجلات و کتاب ها به اطلاعات مورد نیاز دست می یابند. حدود نیمی از این افراد خود را در انجام تحقیقاتشان کاملاً موفق نمی دانند و با مشکلاتی مواجهند. ۶۶٪ این افراد نیاز مند به آموزش برای یافتن منابع هستند.

این تحقیق لزوم آموزش محققان توسط کتابداران پزشکی را تایید می کند. فرضیه این پژوهش در مورد رابطه بین تخصص و رفتار اطلاع‌یابی محققان تایید نشد.

مارتینز سیلویرا و اودون^۶ (۲۰۰۵) عادات ۷۳ رزیدنت در نحوه اطلاع‌یابی، اولویت های استفاده از منابع و مهارت ها و انگیزه های آنان در جستجو و بازیابی اطلاعات پزشکی را در بیمارستان دانشگاه سالوادور مورد بررسی قرار دادند.

نتایج پژوهش نشان داد که اکثر این افراد برای رفع این نیاز به اطلاعات دارویی در حین کار به فعالیت های اطلاع‌یابی می پردازند.

به دلیل وجود منابع اندک و ضعیف کتابخانه، اکثر این افراد به منابع وب مراجعه می کنند، ولی به علت عدم اشتراک نمی توانند به متن کامل مقالات تخصصی دست یابند. این تحقیق پیشنهاد می کند که این افراد باید برای آشنایی با روش های استفاده از منابع تخصصی آموزش ببینند.

در داخل کشور نیز اسدی کرگانی (۱۳۶۶) به بررسی نحوه دستیابی کارشناسان امور بهداشتی به منابع مورد نیاز پرداخت.

وی به این نتیجه رسید که بین میزان استفاده کارشناسان از منابع و زمینه فعالیت آنان، رابطه معناداری وجود دارد. پیشنهادات این کارشناسان برای رفع

مشکلات، عبارتند از: استفاده کتابدار مرجع، گسترش سرویس امانت بین کتابخانه‌ای و تهیه منابع در خواستی آنان در کتابخانه.

طلاچی در همان سال به بررسی استفاده دانشجویان، پزشکان عضو هیئت علمی و پژوهشگران از نمایه‌نامه‌ها و چکیده‌نامه‌ها در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی پرداخت. او دریافت که استفاده از منابع بین این سه گروه با توجه به نیاز و نوع فعالیت متفاوت است.

نورمحمدی (۱۳۷۶) به مطالعه رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان مراکز تحقیقات مهندسی وزارت جهاد سازندگی در کسب اطلاعات علمی و فنی پرداخت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که در بعضی موارد بین مدرک تحصیلی، سابقه کار و زمینه فعالیت با رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان رابطه معنی‌داری وجود دارد. اولین انگیزه افراد در جستجوی اطلاعات انجام پژوهش و پس از آن انتشار مطالب علمی می‌باشد.

اولین اولویت در تأمین اطلاعات مورد نیاز این متخصصان کتابخانه و مراکز اطلاعاتی و مهمترین عامل عدم دستیابی به اطلاعات نبودن منابع کافی و روزآمد در کتابخانه عنوان شده است.

سامانیان (۱۳۷۸) رفتار اطلاع‌یابی پزشکان شهر بجنورد را مورد بررسی قرار داد و به این نتیجه رسید که ۸۶٪ از پزشکان این شهرستان از نحوه اطلاع‌یابی خود رضایت ندارند و به مشکلاتی نظیر عدم دسترسی به کتابخانه تخصصی و کمبود وقت اشاره کرده‌اند.

مولوی فرد در همان سال به بررسی رفتار اطلاع‌یابی پزشکان دانشگاه علوم پزشکی زنجان، با فرضیه اختلاف بین رفتار اطلاع‌یابی پزشکان مناطق شهری و روستایی پرداخت. او دریافت که پزشکان با هدف حل مسائل درمانی، آمادگی برای شرکت در دوره تخصصی و روزآمد کردن اطلاعات، در منابع چاپی و کامپیوتری به جستجوی اطلاعات می‌پردازند.

تصویری قمصری نیز در همان سال رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران در تهران، شیراز و مشهد را مورد تحلیل قرار داد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که انگیزه اصلی این افراد در جستجوی اطلاعات، انجام کارهای پژوهشی است و از میان منابع الکترونیکی از اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده می‌کنند.

مهمترین مشکلات آنان، محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات خارج از کشور، فاصله زیاد از کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی و عدم دسترسی به هنگام به اطلاعات است.

در همان سال نیایش به مطالعه رفتار اطلاع‌یابی سرپرستاران بیمارستان‌های تهران پرداخت. نیمی از این افراد علت عدم مراجعه به کتابخانه را روزآمد نبودن اطلاعات ذکر کرده‌اند و به موانعی نظیر عدم دسترسی به منابع در بیمارستان‌های دولتی و کمبود وقت و مشغله زیاد در بیمارستان‌های خصوصی اشاره کرده‌اند.

قاسمی (۱۳۸۲) رفتار اطلاع‌یابی کلیه پزشکان، داروسازان، دندانپزشکان و متخصصان علوم آزمایشگاهی مسجد سلیمان را مورد بررسی قرار داد و دریافت که مجلات پزشکی و کتاب‌ها بیشترین استفاده را دارند و جامعه پژوهش، کمبود وقت، نبود شبکه‌ها و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی، عدم دستیابی روزآمد به نشریات تخصصی و کمبود منابع تازه فارسی و کتابخانه‌های مجهز را به عنوان مشکلات عمده خود معرفی کرده‌اند.

بیگدلی (۱۳۸۳) به بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان، رزیدنتها و انترنهای بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی اهواز پرداخت. مشخص شد که هر سه گروه افراد مورد بررسی برای کسب اطلاعات تخصصی از منابع غیر رسمی استفاده می‌کنند.

همچنین به این نتیجه رسید که سه گروه مورد بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی متفاوتی دارند. آنان مشکلات شخصی از جمله کمبود وقت و ناآشنایی با منابع و همچنین مسائل غیر شخصی از جمله در دسترس نبودن منابع کافی را از عوامل ناموفق بودن در کسب اطلاعات می‌دانند.

روش و جامعه پژوهش

پژوهش حاضر با روش پیمایشی تحلیلی و از طریق توزیع پرسشنامه میان محققان ۸ مرکز تحقیقاتی غیر وابسته به دانشگاه‌های دولتی شهر تهران انجام شد.

برای آزمون فرضیه پژوهش از آزمون‌های آماری کروسکال والیس و مجذور کاس استفاده شده است.

از مجموع ۱۹۸ پرسشنامه توزیع شده، جمعا ۱۳۰ پرسشنامه بازگردانده

شد که ۶۵/۶ درصد از کل افراد جامعه پژوهش را در بر می‌گیرد. مراکز تحقیقاتی بررسی شده در این پژوهش:

- انستیتو پاستور ایران
- مرکز تحقیقات آزمایشگاه‌های رفرانس ایران
- مرکز اطلاع‌رسانی داروها و سموم وزارت بهداشت
- مرکز تحقیقات ناباورری رویان
- مرکز کاشت حلزون شنوایی ایران
- پژوهشکده علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی
- پژوهشکده گیاهان دارویی (جهاد دانشگاهی)
- پژوهشکده ابن سینا (جهاد دانشگاهی)

یافته‌ها و نتایج پژوهش

پس از گردآوری داده‌ها و تلخیص و تنظیم آنها، نتایج به دست آمده به شرح موارد زیر می‌باشد:

۱) مشخصات فردی جامعه پژوهش

طبق نتایج حاصله، از میان ۱۳۰ پرسشنامه جمع‌آوری شده از ۸ مرکز تحقیقاتی، بیشترین فراوانی (۵۷ نفر) مربوط به انستیتو پاستور ایران* و کمترین فراوانی (۵ نفر) مربوط به محققان مرکز اطلاع‌رسانی داروها و سموم* بوده است. به نظر می‌رسد این اختلاف بر روند آمارگیری و نتایج پژوهش، تاثیر گذاشته است.

با این حال از آنجائیکه هدف این پژوهش، بررسی رویکردها و رفتارهای اطلاع‌یابی کلیه محققان علوم پزشکی مراکز تحقیقاتی، بدون تفکیک مرکز خاص بوده و صرفاً به شناسایی رویکردهای شخصی افراد در فعالیت‌های اطلاع‌یابی پرداخته شده است.

در مورد خصوصیات فردی محققان، همانطور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود، ۵۶/۶ درصد محققان این مراکز را زنان و ۴۳/۴ درصد را مردان تشکیل می‌دهند و اکثر آنان (۴۶٪) در گروه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال قرار دارند. ۴۶ درصد آنان اعضای هیئت علمی هستند و تقریباً ۶۰ درصد آنان دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری هستند.

جدول ۱- توزیع فراوانی محققان مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی بر اساس مشخصات فردی

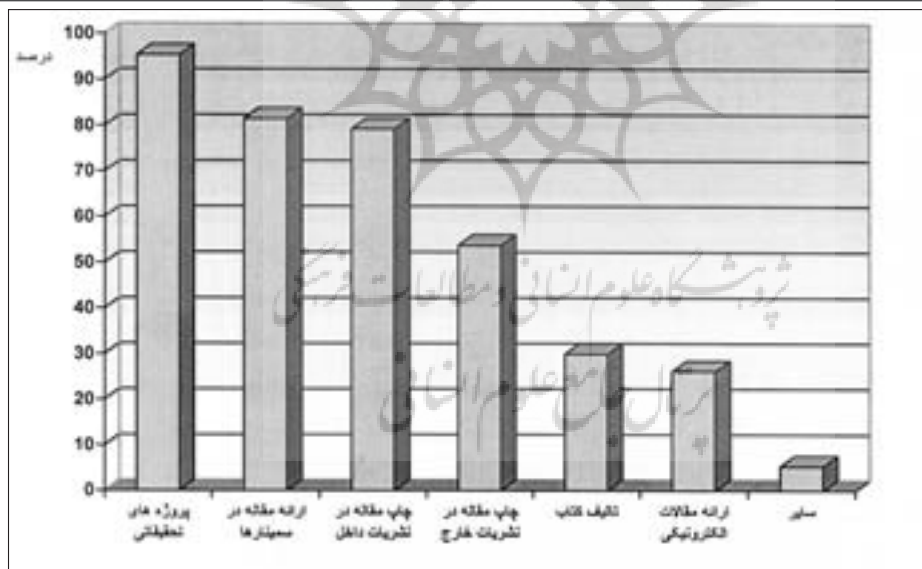
مشخصات فردی	جنسیت		گروه سنی			مدرک تحصیلی				رتبه علمی								
	زن	مرد	۲۰-۲۹	۳۰-۳۹	۴۰-۴۹	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری تخصصی	فوق تخصصی	سایر	استاد	دانشیار	دانشور	مربی	کارشناس	سایر		
درصد	۵۶/۶	۴۳/۴	۱۹/۱	۴۶/۰	۳۹/۴	۵/۵	۱۳/۸	۳۱/۵	۲۳/۳	۲/۳	۱/۵	۱/۰	۷/۱	۳۶/۷	۵/۱	۲۸/۶	۲۰/۴	۱/۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

۲) فعالیت‌های پژوهشی

در اولین سؤال پرسشنامه، از محققان در مورد نوع فعالیت‌های پژوهشی آنان سؤال شد. همانطور که انتظار می‌رفت، ۹۵/۴ درصد از محققان این مراکز به واسطه شغل خود، به انجام پروژه‌های پژوهشی می‌پردازند. در زمینه تولید اطلاعات علمی نیز همانطور که در نمودار شماره ۱ ملاحظه می‌شود، ۸۷/۵ درصد به ارائه مقاله در سمینارها و کنفرانس‌ها، ۷۹/۲ درصد آنان به چاپ مقاله در نشریات تخصصی داخلی، ۵۳/۸ درصد به انتشار مقاله در نشریات تخصصی خارجی و ۳۰ درصد به تالیف کتاب می‌پردازند. این آمار نشان می‌دهد که محققان این مراکز، سهم قابل توجهی را در تولید اطلاعات علوم پزشکی، در داخل و خارج از کشور دارا هستند.

بیشترین فراوانی در میان رشته‌های اخیرین مدرک تحصیلی مربوط به علوم زیست‌شناسی (۲۳٪) بود که بنابر طبقه‌بندی صورت گرفته شامل رشته‌های میکروبیولوژی، باکتری‌شناسی، قارچ‌شناسی و زیست‌شناسی گیاهی می‌باشد. و حدود یک سوم این محققان (۳۲٪) از دانشگاه تهران و دانشگاه علوم پزشکی تهران فارغ‌التحصیل شده‌اند. که این مطلب می‌تواند بیانگر توان علمی بالا و گرایش فارغ‌التحصیلان این دانشگاه به فعالیت‌های پژوهشی باشد. بیشترین فراوانی محققان از نظر رتبه علمی، مربوط به استادیاران (۳۶٪) است و حدود دو سوم پژوهشگران این مراکز علاوه بر فعالیت‌های پژوهشی، به امر آموزش مشغولند. ۶۳/۷ درصد از آنان در گروه آموزشی علوم پایه فعالیت می‌کنند و سابقه فعالیت‌های تحقیقاتی حدود یک سوم آنان بین ۲ تا ۵ سال می‌باشد.

نمودار ۱- فعالیت‌های پژوهشی محققان مراکز تحقیقاتی

۳) اهداف و انگیزه‌ها

جهت پاسخگویی به سؤال اول پژوهش در مورد اهداف و انگیزه‌های محققان از جستجو و بازیابی اطلاعات، در دومین سؤال پرسشنامه از محققان خواسته شد تا گزینه‌های مربوطه را با شماره گذاری، اولویت بندی کنند. نتیجه حاصل مندرج در نمودار شماره ۲، نشان می‌دهد که بالاترین اولویت انگیزه برای این افراد، مربوط به انجام کارهای پژوهشی است. ارائه مقاله و تالیف در اولویت دوم و علاقه شخصی به عنوان سومین اولویت محسوب می‌شود. در این مورد نتیجه‌ای مشابه در تحقیقی که نورمحمدی در سال ۱۳۷۶ بر روی متخصصان مراکز تحقیقات مهندسی انجام داد، مشاهده شده بود، به این ترتیب که اولویت اول این افراد در جستجوی اطلاعات، انجام پژوهش (۸۵/۷٪) و دومین اولویت به انتشار مطالب علمی (۳۹/۷٪) اختصاص یافته بود.

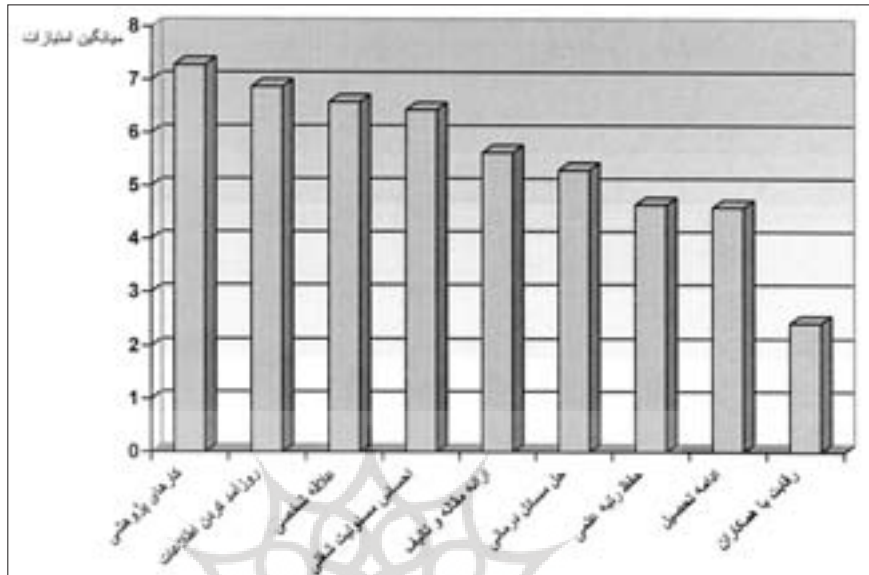
۴) منابع و مجراهای دستیابی به اطلاعات

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش مبنی بر شناسایی منابع و مجراهای دستیابی محققان به اطلاعات مورد نیاز، مشاهده می‌شود که بیش از نیمی از محققان، هر دو

نوع منابع رسمی و غیر رسمی را برای کسب اطلاعات مورد نیازشان، مهم ارزیابی کرده‌اند. از میان منابع اطلاعاتی رسمی همانطور که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود، پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته بالاترین میزان استفاده و نشریات تخصصی چاپی و الکترونیکی در مقام‌های بعدی قرار دارند. این مطلب نشان می‌دهد که طی سالهای اخیر رویکرد محققان و متخصصان کشور در استفاده از منابع اطلاعاتی، تغییر کرده است، چرا که با توجه نتایج به دست آمده از پژوهش‌های قبلی در ایران، در بیشتر موارد، کتاب، اولین اولویت و بالاترین میزان استفاده را به خود اختصاص داده بود. (اسدی کرگانی، ۱۳۶۶؛ مولوی فرد، ۱۳۷۸؛ نیایش، ۱۳۷۸) بنابر این مشخص می‌شود که در زمان انجام این پژوهش، محققان علوم پزشکی در سطح وسیع‌تری از امکانات فن آوری اطلاعات و منابع الکترونیکی بهره‌مندی می‌کنند.

در پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور نیز نتایج مشابهی به دست آمده و مشخص شده که پژوهشگران برای رفع نیازهای اطلاعاتی، اولین اولویت را به منابع وب و پایگاه‌های اطلاعاتی داده‌اند. (کورتیس، ولر و هورد، ۱۹۹۷؛ مارتینز سیلویرا و اودون، ۲۰۰۵)

نمودار ۲- اهداف و انگیزه های محققان در جستجو و بازیابی اطلاعات بر اساس اولویت

جدول ۲- توزیع فراوانی روش های دسترسی محققان مراکز تحقیقاتی به منابع رسمی

میانگین آمیاریات	جمع		هرگز		به ندرت		گاهی		اغلیا		استفاده از منابع اطلاعاتی رسمی
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۴/۵۱	۱۰۰	۱۲۷	۰/۸	۱	۴/۹	۵	۳۷/۸	۲۸	۵۷/۵	۷۳	کتابها و تک نگاشتها
۴/۶۰	۱۰۰	۱۲۷	۰/۸	۱	۲/۷	۶	۲۷/۶	۳۵	۶۶/۹	۸۵	نشریات تخصصی (چاپی)
۴/۴۴	۱۰۰	۱۲۶	۷/۵	۸	۲۵/۵	۲۷	۳۷/۷	۴۰	۲۹/۲	۳۱	چکیده نامه و نمایه نامه ها
۴/۵۶	۱۰۰	۱۱۷	۷/۷	۹	۳۷/۶	۴۴	۲۵/۳	۵۳	۹/۲	۱۱	پایان نامه ها
۴/۳۹	۱۰۰	۱۰۲	۱۹/۶	۲۰	۳۶/۳	۳۷	۲۹/۲	۳۰	۱۲/۷	۱۵	دستنامه ها (Handbooks)
۴/۹۰	۱۰۰	۱۱۵	۱/۷	۲	۲۷/۷	۳۲	۲۸/۷	۵۸	۲۱/۸	۲۶	گزارش های کنفرانس ها و منابع علمی
۴/۹۵	۱۰۰	۱۱۸	۲/۲	۵	۳۴/۵	۴۷	۲۵/۸	۵۲	۲۷/۲	۳۲	گزارشهای پژوهشی
۴/۶۱	۱۰۰	۹۴	۱۹/۱	۱۸	۲۵/۵	۲۴	۲۹/۸	۲۸	۲۵/۵	۲۴	پایگاه های اطلاعاتی دیسک نوری
۴/۸۸	۱۰۰	۱۲۲	۰	۰	۰/۸	۱	۹/۸	۱۲	۸۹/۳	۱۰۹	پایگاه های اطلاعاتی بیوسنه
۴/۵۴	۱۰۰	۱۱۲	۶/۳	۷	۴/۵	۵	۱۸/۵	۲۱	۷۰/۵	۷۹	نشریات تخصصی الکترونیکی
۴/۱۹	۱۰۰	۹۸	۲۳/۵	۲۳	۲۲/۹	۲۲	۲۴/۵	۲۴	۹/۲	۹	منابع سمعی- بصری
-	۱۰۰	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۴	منابع دیگر

گرفشایم و همکاریانش در سال ۱۹۸۸، مبنی بر اینکه ۹۰ درصد دانشمندان علوم بیوتکنولوژی برای کسب اطلاعات با همکاران خود مشورت می کنند، مطابقت دارد.

در مورد میزان استفاده از منابع غیر رسمی مطابق جدول شماره ۳، مشاهده می شود که بالاترین امتیاز مربوط به مشاوره با متخصصان داخل مرکز و پس از آن، شرکت در سمینارها و کنفرانس ها بوده است. این مسأله با نتیجه حاصل از تحقیق

جدول شماره ۳- توزیع فراوانی روشهای دسترسی محققان مراکز تحقیقاتی به منابع غیر رسمی

میانگین آمیاریات	جمع		هرگز		به ندرت		گاهی		اغلیا		استفاده از منابع اطلاعاتی غیر رسمی
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۴/۱۷	۱۰۰	۱۲۶	۲/۴	۳	۱۲/۷	۱۶	۵۰/۰	۳۳	۳۴/۹	۴۴	شرکت در کنفرانس ها و سمینارها
۴/۶۸	۱۰۰	۱۱۴	۸/۸	۱۰	۲۸/۱	۳۲	۲۸/۲	۵۵	۱۴/۹	۱۷	شرکت در جلسات انجمن های علمی
۴/۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۲/۵	۳	۵/۸	۷	۴۰/۸	۲۹	۵۰/۸	۶۱	مشاوره با متخصصان داخل مرکز
۴/۰۴	۱۰۰	۱۱۳	۴/۴	۵	۱۵/۹	۱۸	۵۰/۲	۵۷	۲۹/۲	۳۳	مشاوره با متخصصان خارج از مرکز
۴/۱۶	۱۰۰	۱۰۳	۲۸/۲	۲۷	۳۷/۹	۳۹	۲۹/۱	۳۰	۶/۸	۷	استداده از کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی پزشکی
۴/۷۸	۱۰۰	۱۱۷	۱۰/۳	۱۲	۲۱/۲	۲۵	۲۷/۹	۵۶	۲۰/۵	۲۴	شرکت در دوره های بازآموزی

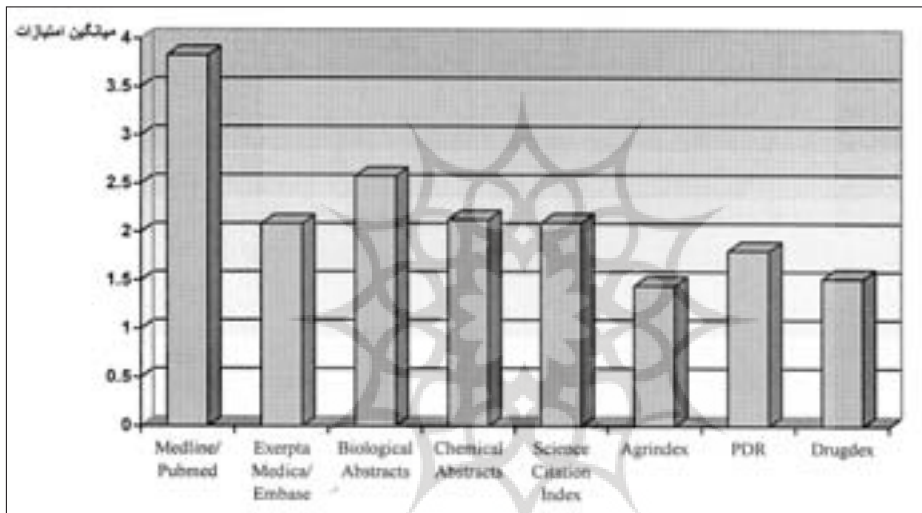
افراد از نشریات الکترونیکی مجانی اینترنت استفاده می‌کنند، ۶۷۷ درصد به کتابخانه مراکز تحقیقاتی محل کار مراجعه می‌کنند و ۶۶۲ درصد از افراد از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن مرکز بهره می‌گیرند.

این امر نیز بیانگر این مساله است که در سال‌های اخیر، منابع الکترونیکی و وب پایه، جایگاه مهمی در زمینه علوم و تحقیقات یافته‌اند. در هیچ یک از تحقیقات گذشته که در ایران در این زمینه انجام شده بود، مراجعه به منابع الکترونیکی، اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی، تا این حد مورد توجه جوامع پژوهش قرار نگرفته بود. در ادامه مطلب بالا، از محققان در مورد نحوه دسترسی آنان به اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی سؤال شد. ۱۰۰ درصد این افراد اذعان داشتند که برای دسترسی به این منابع، از شبکه اینترنتی مرکز تحقیقات محل کار استفاده می‌کنند. این مساله، قابلیت بالای این مراکز را در ایجاد شبکه و تسهیل دستیابی محققان به اینترنت را نشان می‌دهد. همچنین ۸۲ درصد از این افراد، از طریق کامپیوتر و مودم شخصی خود به اینترنت متصل می‌شوند.

در مورد روش‌ها و مجرایهای دستیابی محققان این مراکز به منابع اطلاعاتی رسمی، مشاهده شد که ۹۰ درصد از این افراد، اطلاعات مورد نیاز خود را از طریق شبکه اینترنتی مرکز تحقیقاتی و منابع الکترونیکی کسب می‌کنند. پس از آن مراجعه به کتابخانه مرکز محل کار (۷۷٪) و کتابخانه‌های دانشگاهی (۶۷٪) در اولویت‌های بعدی قرار دارند.

در این زمینه، نورمحمدی در سال ۱۳۷۶، به این نتیجه رسید که اکثر محققان مراکز تحقیقاتی مهندسی در درجه اول به کتابخانه مراجعه می‌کنند و پرم اسمیت هم در سال ۱۹۹۰، در مورد دانشمندان علوم پزشکی تایید، به نتیجه مشابهی دست یافت. بنابراین در پژوهش حاضر مجدداً مشاهده می‌شود که محققان مرکز تحقیقاتی علوم پزشکی تهران برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز، به سوی منابع الکترونیکی و شبکه اینترنت گرایش پیدا کرده‌اند.

اکثر این محققان برای دستیابی به کتاب‌های چاپی به کتابخانه مرکز تحقیقاتی محل کار خود مراجعه می‌کنند. در مورد مقالات نشریات تخصصی، ۷۷٪ درصد

نمودار ۳ - میزان استفاده محققان علوم پزشکی از پایگاه‌های اطلاعاتی

ماریتینز سیلویرا (۲۰۰۵) نیز عدم وجود منابع کافی در کتابخانه را به عنوان مهمترین مساله و مشکل نشان می‌دهد. در سؤال بعدی پرسشنامه، از محققان در مورد مسائل و مشکلات اطلاع‌رسانی در مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی غیر وابسته به دانشگاه‌ها سؤال شد. نتایج به دست آمده نشان داد بالاترین فراوانی (۵۲٪) افراد، به مساله عدم اشتراک نشریات تخصصی مورد نیاز در مرکز و ۳۸ درصد آنان به مساله عدم اشتراک پایگاه‌های اطلاعاتی اشاره کرده‌اند. همچنین عدم وجود همکاری بین کتابخانه‌های تخصصی، عدم وجود کتابخانه مجهز در مرکز و عدم دسترسی به متخصصان اطلاع‌رسانی به عنوان مسائل و مشکلات دیگر مطرح شد.

۶) بررسی رابطه بین مدرک تحصیلی و رفتارهای اطلاع‌یابی محققان

در رابطه با فرضیه پژوهش مبنی بر وجود رابطه معنی‌دار بین مدرک تحصیلی محققان و رفتارهای اطلاع‌یابی آنان، اهداف و انگیزه‌ها، میزان استفاده از منابع رسمی و غیر رسمی، میزان استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی، میزان مهارت در بازیابی اطلاعات و مسائل و مشکلات این افراد در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز و رابطه آن‌ها با مدرک تحصیلی مورد آزمون قرار گرفتند. و هر یک از این موارد از طریق آزمون کروسکال-والیس و آزمون مجدور (کا) (مورد بررسی قرار گرفتند. در مورد وجود رابطه بین مدرک تحصیلی و اهداف و انگیزه محققان از جستجو و بازیابی اطلاعات مشاهده شد که محققانی که مدرک کارشناسی دارند، بالاترین اولویت را به «علاقه شخصی» داده‌اند و انجام کارهای پژوهشی در میان دارندگان سایر مدارک تحصیلی، بالاترین اولویت را داراست. محققانی که دارای مدرک تحصیلی دکتری، دکترای تخصصی و فوق تخصص هستند، اولویت دوم خود را به «روزآمد کردن اطلاعات اختصاصی» داده‌اند. در حالی که گروه کارشناسی، انجام کارهای پژوهشی و گروه کارشناسی ارشد، «علاقه شخصی» را به عنوان اولویت دوم خود معرفی کرده‌اند. با وجود اینکه بین اولویت‌بندی‌های گروه‌های مختلف مدارک تحصیلی، تفاوت وجود دارد، ولی در کل، آزمون فرضیه در این مورد تایید نشد.

در رابطه با پایگاه‌های اطلاعاتی مورد استفاده محققان، طبق نتایج مندرج در نمودار شماره ۳ مشاهده شد که ۸۷ درصد از محققان این مراکز از پایگاه PubMed/MEDLINE استفاده می‌کنند. ۴۸ نفر از افراد از پایگاه‌های FullText مراکز تحقیقاتی خود از جمله پایگاه‌های رزنت، Elsevier، Web of Science، ScienceDirect نام برده‌اند. رتبه بعدی متعلق به Biological Abstracts است و Agrindex کمترین استفاده را در بین پایگاه‌های اطلاعاتی دارد. با توجه به این نتیجه به دست آمده در این مورد و مطالعات قبلی در داخل و خارج از کشور، پایگاه اطلاعاتی MEDLINE همچنان در صدر پایگاه‌های اطلاع‌یابی مورد استفاده پزشکان، محققان علوم پزشکی و متخصصان علوم بهداشتی می‌باشد.

۵) مسائل و مشکلات محققان در بازیابی اطلاعات

جهت بررسی سواین سؤال پژوهش در رابطه با مسائل و مشکلاتی که محققان این مراکز حین جستجو و بازیابی اطلاعات با آن مواجه می‌شوند، ابتدا از آنان در مورد مهارتشان در اطلاع‌یابی و وجود یا عدم وجود مشکل در بازیابی اطلاعات مورد نیاز سؤال شد و مشاهده شد که ۴۷۵ درصد از محققان مراکز تحقیقاتی، مهارت خود را در جستجو و بازیابی اطلاعات مورد نیاز، «خوب» و ۳۵۴ درصد آنان، مهارت خود را «بسیار خوب» ارزیابی کرده‌اند. ولی با توجه به سؤال بعد مبنی بر اینکه آیا در جستجو و بازیابی اطلاعات با مشکل مواجه هستید یا خیر، پاسخ ۸۶/۵ درصد این افراد مثبت بود. همانطور که از جدول شماره ۴ استنباط می‌شود، بیشترین فراوانی (۸۶٪) مشکل خود را «عدم دسترسی به منابع کافی در کتابخانه محل کار» دانسته‌اند. ۴۷۷ درصد افراد به «عدم دسترسی به متخصصان اطلاع‌رسانی در مرکز» اشاره کرده‌اند و ۳۶/۳ درصد ناآشنایی با تکنولوژی‌های جدید اطلاعات را مشکل خود دانسته‌اند. این مساله نشان می‌دهد که تجهیز کتابخانه‌های مراکز و استفاده از متخصصان اطلاع‌رسانی پزشکی در این کتابخانه‌ها تا چه حد لازم و ضروری است. در پژوهش نورمحمدی (۱۳۷۶) نیز مهمترین عامل عدم دستیابی به اطلاعات، نبودن منابع کافی در کتابخانه عنوان شده بود. همچنین نتایج حاصل از پژوهش سامانیان (۱۳۷۸) و

جدول ۴ - توزیع فراوانی مشکلات محققان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز

مشکلات در دستیابی به اطلاعات		بلی		خیر		جمع	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۱۱	۸۶/۰	۱۹	۱۴/۰	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۱۱	۸/۵	۱۱۹	۹۱/۵	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۶۲	۴۷/۷	۶۸	۵۲/۳	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۴۰	۳۰/۸	۹۰	۶۹/۲	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۳۳	۲۵/۴	۹۷	۷۴/۶	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۱۳	۱۰/۰	۱۱۷	۹۰/۰	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۲۵	۱۹/۲	۱۰۵	۸۰/۸	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۳۳	۲۵/۴	۹۷	۷۴/۶	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۴۷	۳۶/۲	۸۳	۶۳/۸	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۳	۲/۴	۱۲۷	۹۷/۷	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰

جدول ۵ - مشکلات اطلاع‌رسانی در مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی غیر وابسته به دانشگاه‌ها

مسائل و مشکلات دستیابی به اطلاعات در مراکز		بلی		خیر		جمع	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۲۳	۳۳/۳	۸۶	۶۶/۷	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۹	۷/۰	۱۲۰	۹۳/۰	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۲۲	۳۲/۶	۸۷	۶۷/۲	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۴۹	۳۸/۰	۸۰	۶۲/۰	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۷۰	۵۴/۳	۵۹	۴۵/۷	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۲۴	۳۴/۱	۸۵	۶۵/۹	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۳۳	۲۵/۶	۹۶	۷۳/۴	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰
۰	۰/۰	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰	۱۳۰	۱۰۰

در زمینه استفاده از منابع اطلاعاتی رسمی و رابطه آن با مدرک تحصیلی، دیده شد که در همه گروه‌های مدارک تحصیلی، بالاترین امتیاز به پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته داده شده است.

محققانی که مدرک کارشناسی دارند، دومین امتیاز را به کتاب‌ها و تک‌نگاشتها داده‌اند و نشریات الکترونیکی سومین اولویت این گروه را تشکیل می‌دهد. دارندگان مدارک تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری، امتیاز دوم را به نشریات تخصصی و سومین اولویت را به کتاب‌ها و تک‌نگاشتها اختصاص داده‌اند. با انجام آزمون کروسکال و الیس بر روی اطلاعات این جدول، مشاهده شد که تنها بین میزان استفاده محققان از نشریات تخصصی چاپی و مدرک تحصیلی آنان رابطه معناداری وجود دارد.

در سایر موارد مورد سنجش در این جدول، فرضیه پژوهش تأیید نشد. در بررسی وجود رابطه بین مدرک تحصیلی و استفاده محققان از منابع و مجراهای غیررسمی کسب اطلاعات، نتایج حاصله بیانگر آن است که در همه گروه‌های مدارک تحصیلی، بالاترین امتیاز به مشاوره با متخصصان داخل مرکز داده شده است. محققانی که مدرک کارشناسی ارشد دارند، دومین امتیاز را به مشاوره با متخصصان خارج از مرکز داده‌اند.

دارندگان سایر مدارک تحصیلی، امتیاز دوم را به شرکت در کنفرانس‌ها اختصاص داده‌اند. نتایج حاصل از این جدول بیانگر آن است که در همه گروه‌های مدارک تحصیلی، استمداد از کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی پزشکی دارای پایین‌ترین امتیاز می‌باشد. با وجود اینکه اختلافاتی در استفاده این منابع در گروه‌های مختلف مدارک تحصیلی وجود دارد، ولی در کل، آزمون فرضیه

در این مورد تأیید نشد.

در مورد رابطه بین مدرک تحصیلی و میزان استفاده محققان از پایگاه‌های اطلاعاتی، مشاهده شد که در همه گروه‌های مدارک تحصیلی، بالاترین امتیاز به Medline/PubMed داده شده است. محققانی که مدرک کارشناسی دارند، دومین امتیاز را به دو پایگاه Biological Abstracts و Chemical Abstracts داده‌اند. کسانی که مدرک کارشناسی ارشد و دکتری دارند، اولویت دوم را به Biological Abstracts اختصاص داده‌اند و دارندگان دکترای تخصصی و فوق تخصص، از پایگاه Exerpta Medica/EMbase به عنوان دومین پایگاه مورد استفاده خود نام برده‌اند. آزمون فرضیه در این مورد نیز تأیید نشد.

در مورد رابطه بین مدرک تحصیلی و مهارت محققان در بازیابی اطلاعات از نظر خودشان، مشاهده می‌شود، بالاترین درصد افراد در میان دارندگان مدارک کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری، مهارت خود را خوب ارزیابی کرده‌اند.

۴۵٪ درصد از کسانی که مدرک دکترای تخصصی و فوق تخصص دارند، خود را در بازیابی اطلاعات بسیار خوب ارزیابی نموده‌اند. آزمون فرضیه در این مورد نیز وجود رابطه را تأیید نکرد.

در بررسی مسائل و مشکلات محققان مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی در جستجو و بازیابی اطلاعات مورد نیاز، با توجه به مدرک تحصیلی آنان در همه گروه‌های مدارک تحصیلی، مشکل عدم دسترسی به منابع کافی در مرکز تحقیقاتی محل کار دارای بالاترین میانگین امتیاز است و عدم دسترسی به متخصصان اطلاع‌رسانی در رتبه دوم قرار دارد. ناآشنایی با تکنولوژی‌های

مرتبط با فعالیت‌های هر مرکز.
- اختصاص بودجه کافی جهت خرید و اشتراک کتاب‌ها و نشریات تخصصی چاپی و الکترونیکی مرتبط با فعالیت‌های هر مرکز از داخل و خارج از کشور.
- بکارگیری متخصصان اطلاع‌رسانی پزشکی در مراکز تحقیقاتی.
- ایجاد دوره‌های بازآموزی و کارگاه‌های آموزشی برای محققان در رابطه با جستجو و بازیابی اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی و آموزش استفاده از منابع تخصصی روزآمد و تکنولوژی‌های جدید اطلاعات.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده

(۱) انجام پژوهش‌های مشابهی در مورد مراکز تحقیقاتی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی و مقایسه نتایج آن، با پژوهش حاضر
(۲) بررسی وضعیت کتابخانه‌های مراکز تحقیقاتی علوم پزشکی
(۳) امکان‌سنجی ایجاد یک مرکز اطلاع‌رسانی علوم پزشکی، جهت سرویس‌دهی به مرکز تحقیقاتی و محققان و متخصصان علوم پزشکی سراسر کشور.

جدید اطلاعات نیز از نظر دارندگان مدرک کارشناسی و دکترای تخصصی و فوق تخصص، در رتبه دوم مسائل و مشکلات قرار دارد. آزمون فرضیه در این مورد نیز تایید نشد.

پیشنهادات پژوهش

با توجه به یافته‌های پژوهش و نظرات و پیشنهادات محققان که در آخرین سؤال پرسشنامه مطرح نمودند، جهت بهبود سطح اطلاع‌رسانی پزشکی در مراکز تحقیقاتی غیر وابسته به دانشگاه‌ها، پیشنهادات زیر مطرح می‌شود؛

- ایجاد یک مرکز اطلاع‌رسانی پزشکی در سطح کشور و اتصال آن به نمایه‌نامه‌ها، چکیده‌نامه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن علوم پزشکی و نیز اشتراک نشریات تخصصی چاپی و الکترونیکی و سرویس‌دهی به کلیه مراکز تحقیقاتی.

- وجود همکاری و اشتراک منابع اطلاعاتی بین کتابخانه‌های تخصصی علوم پزشکی و دانشگاه‌ها و همکاری آنان با مراکز تحقیقاتی غیر وابسته به دانشگاه‌ها.

- ایجاد تسهیلات مالی جهت اشتراک پایگاه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی مقالات FullText

کتابنامه

- اسدی گرگانی، فاطمه. بررسی نحوه دستیابی کارشناسان امور بهزیستی به مدارک مورد نیاز: پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۶۶.
- تصویری قمصری، فاطمه. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران و چگونگی تاثیر اینترنت بر آنان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز - دانشکده تحصیلات تکمیلی، ۱۳۷۸.
- حیاتی، زهیر. تصویری قمصری، فاطمه. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیات علمی و صنعتی ایران. فصلنامه کتاب، دوره دهم، شماره دوم، تابستان ۷۸، ص ۲۷-۴۱.
- سامانیان، مصیب. تحلیل رفتار اطلاع‌یابی پزشکان شهر بجنورد. فصلنامه کتاب دوره دهم، شماره دوم، تابستان ۱۳۷۸.
- طلاحی، هما. استفاده دانشجویان، پزشکان عضو هیات علمی و پژوهشگران از نمایه‌نامه‌ها و چکیده‌نامه‌ها در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۶۶.
- قاسمی، مژگان. بررسی رفتار اطلاع‌یابی پزشکان مسجد سلیمان. فصلنامه کتاب، دوره ۱۴، شماره دوم، تابستان ۱۳۸۲.
- مولوی فرد، نفی. بررسی رفتار اطلاع‌یابی پزشکان عمومی در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۸.
- نورمحمدی، حمزه علی. مطالعه رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان مراکز تحقیقات مهندسی وزارت جهاد سازندگی در کسب اطلاعات علمی و فنی. پایان‌نامه (کارشناسی ارشد) - دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۶.
- نیایش، مهران. بررسی رفتار اطلاع‌یابی سرپرستاران در بیمارستان‌های تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۸.

- Bigdeli, Zahed. Information-seeking behaviour: the case of specialists, residents, and interns at hospital of Ahvaz University of Medical Sciences. Information Research, 2004, 10 (1).
- Cunningham, D...[et al]. Biotechnology awareness study, Part 2: Meeting the information needs of biotechnologists. Bulletin of Medical library Association, 1991 Jan, 79(1): 45-52.
- Curtis, K. L., Weller A. C., Hurd J. M. Information-seeking behavior of health sciences faculty: the impact of new information technologies. Bulletin of Medical library Association. 1997 (Oct); 85(4): 402-410
- Grefsheim, S; Franklin J.; Cunningham, D. Biotechnology awareness study, Part 1: Where Scientists get their information. Bulletin of Medical Library, 1991(Jan); 79(1): 36-66.
- Hayden, K. Alix. Information-Seeking Models. <http://www.acs.ualgary.ca/~ahayden/seeking.html>
- Martinez-Silveira, Marta; Oddone, Nanci Elizabeth. Information-seeking behavior of medical residents in clinical practice. 9th world congress on health information and libraries, Salvador, 2005 Sep.
- Owen, David J., Fang, Min-Lin E. Information-seeking behavior in complementary and alternative (CAM): an online survey of faculty at a health sciences camp. Journal of medical library Association, 2003 July; 91(3): 311-312
- Premssmit, L. Information needs of academic medical scientists at Chulalongkorn University. Bulletin of Medical Library Association, 1990 (Oct.): 78(4): 383-387
- Rezaei Sharifbadi, Saeed. Effects of the Internet on research activities information seeking and communication behavior of Australian academic Psychologists. Thesis, The school of Information library and Archive studies, University of New South Wales., 1996.
- Wilson, T.D. Human Information Behavior. Informing Science, 2000; 2(3): 49-55.

پی‌نوشت‌ها:

1-Permsmit, 1990
2-Wilson, T.D.

3-Grefsheim, Franklin,
Cunningham

4-Curtis, Weller, Hurd
5-Owen & Fang?? ?

6-Martinez-Silveira
& Oddone